

PAUL
FORT

Pod

MONO
11 0259-1 [8] [0] [1] X-F

8 596911 025918

PAUL
VALÉRY

nebem

STEPHANE
MALLARMÉ

ARTHUR
RIMBAUD

VÝBĚR A SESTAVA
VLADIMÍR JUSTL
HUDBA MILAN SVOBODA

CHARLES
BAUDELAIRE

PAUL
VERLAINE

Francie

GUILLAUME
APOLLINAIRE

Charles Baudelaire (1821–1867) přisoudil kdysi jeho první český překladatel Jaroslav Vrchlický čestný titul „magnus parens“. Baudelaireovy verše předznamenávají měkkou hudebnost Verlainovu, na jeho osvobození metafory a vzrušenou obraznost navázal Rimbaud; stejným právem se však hlásí k Baudelaireovu dědictví i apollinští konstruktéři verše: mallarméovská poetika básně utkané ze sítě náznaků a sugescí, jež čtenář dešifruje a aktivně dotváří, leží již v základech poetiky Baudelaireovy. Baudelaireova Cesta z roku 1859, poslední báseň Květů zla, je tragickou bilancí básníkovy dosavadního života a jeho lidské zkušenosti. Je to báseň konečné deziluze, vystřízlivění z marných pokusů o únik do snu a ideálu. Avšak neočekává-li již básník nic od života, není lhostejný k tajemství smrti: snad právě v ní spočívá odpověď na volání prastaré romantické touhy, snad právě v její propastné náruči lze hledat záblesk něčeho, co básníkově duši odepřel nudný veškerý svět.

Z široké polyfonie možností, které odkryla Baudelaireova poezie, si *Paul Verlaine* (1844–1896) přisvojil především hudebnost verše. Tato hudebnost není u Verlaine jen formální kvalitou, docházejí v ní výrazu podstatné složky jeho bytosti, psýcha měkkého, poddajného člověka, trýzněného morálním slaboštvím, senzitivní vždy otevřeného smyslovým dojmům, „ubohého Leliana“. V nejlepších básních však Verlaine překonává autobiografický substrát svého lyrismu, je mu dáno vyslovit lyrickou melodií nevyslovitelné záchvěvy duše a smyslů, to, co temně vyjadřují výkřiky, polibky a slzy, jeho poezie se stává skutečnými „písniemi beze slov“, směřujícími k elementárním, pudovým pramenům života.

Arthur Rimbaud (1854–1891) stačilo pouhé čtyřletí mezi patnáctým a devatenáctým rokem jeho biografie, aby napsal své vulkanické verše. Pohrdl vši retorikou a deskripcí, z jeho rozrušených smyslů a divoké imaginace vytryskl nespoutaný proud obrazů, jenž byl podřízen rozumové kontrole jen natolik, kolik vyžadovala stavba básně. Rimbaudova výjimečná, zběsilá genialita jej v životě odsoudila k osamělému cizinectví. Jeho *Opilý koráb* je metaforou této pyšné samoty pohrdající přízemností, opojené svobodou bez hranic a hledačstvím neznámých senzací.

Poezie *Stéphana Mallarmé* (1842–1898) stojí v ostrém protikladu proti dionýské, anti-racionální poezii Verlainově a Rimbaudově. Mallarmé, symbolista par excellence, chce postihnout realitu světa a člověka skrze enigmatičnost a polysémantičnost básnické výpovědi, nejednoznačností symbolu chce proniknout k vnitřní rozpornosti veškerého bytí. Usiluje o absolutní poezii, která je výlučně dílem organizujícího intelektu. Krytalické alexandryny jeho *Faunova odpoledne* podivuhodně evokují nehnutý žár sicilského léta, probouzející v krvi smyslounou žádost. Vlastní téma básně však leží hlouběji: Faun není jen ztělesněním pudové smyslnosti, je i Orfeem, básníkem, který chce zvěčnit své nymfy a přetvořit hrubý sen v „plachou, zvučící a monotónní vlnu“ tryskající z jeho syringy.

Dílo *Paula Forta* (1872–1960), soupevníka druhé symbolistní generace, je jedním z kamínků široké a pestré mozaiky francouzského symbolismu. Se symbolismem Mallarméovým nemá mnoho společného: proti jeho vysokým myšlenkovým aspiracím hlásá Fort naivitu citu; chybí mu smysl pro tajemství a temnoty hlubin, zato věčně zachycuje prosluněné chvíle životní plnosti; jeho obrazy jsou spíše radostnými impresemi než těžkomyslnými symboly. Jeho *Balady*, po formální stránce značně originální, roubují symbolistní báseň v prózu na starou truvéřskou taneční píseň.

Zcela novým typem lyrismu obdařil francouzskou poezii *Guillaume Apollinaire* (1880–1918), přítel kubistických malířů a celníka Rousseaua. Jeho lyrismus je něžný, naivní, sentimentální, je poznamenán melancholií „nemilovaného“, ale dovede být i ironický, a především je naplněn vědomím dobrodružnosti života, příznačným pro avantgardy z počátku tohoto století. Jeho *Pásmo*, signalizující nástup avantgardních ismů, širokodedý proud asociací, jejichž volné sřetězení dodává věcem, a hlavně času, v němž trvají, zvláštní splyvavosti (podtržené pověstným zrušením interpunkce), je velkým dokumentem nového, osvobozeného vnímání světa.

Paul Valéry (1871–1945) byl žákem Mallarméovým, sám však neměl ani žáky, ani epigony; byl právě završitelem. Valéryho duch – podobně jako duch Mallarméův – byl dvojdomý: z jedné strany ho vzácně racionální intelekt nutil k přesnému, jasně analytickému myšlení a k chladné logické konstrukci, z druhé strany disponoval schopností lyrické intuice, darem hudební sugescie, jaká je přána jen velkým básníkům. V *Mladé Parce* stvořil poetiku, která podivuhodně sřižuje podvojně směřování jeho ducha. Pod elegickou hudebností veršů a oslnivými básnickými obrazy se odehrává křehké drama až racinovské čistoty: ženská hrdinka básně prochází osudovou cestou od dětství k dospělosti, od panny k ženě, od nezranitelného, nehybného spočinutí v klínu bytí k zraňujícímu a přitom slastnému přitakání světu, životu, a tedy i smrti. Báseň je citlivým, přesným i rozechvělým záznamem proměn hrdičina vědomí, prolínání a přelévání jeho proměnlivých obsahů, je meditací smyslů. Je až narcisistickým zahleděním do hlubin individuálního bytí, je však zároveň i pokusem o definici lidského údělu.

Jiří Pelán

STRANA 1

Paul Verlaine
Snem černým (přeložil Jaroslav Seifert)
Zpívá Eva Novotná

Charles Baudelaire
Cesta (přeložil Jiří Pelán)
Recitují Pavel Pavlovský a Pavel Soukup

Paul Verlaine
Stín stromů (přeložil Jaroslav Seifert)
Zpívá Eva Novotná

Arthur Rimbaud
Opilý koráb (přeložil František Hrubín)
Recituje Pavel Pavlovský

Paul Verlaine
Podzimní (přeložil Jaroslav Seifert)
Zpívá Eva Novotná

Guillaume Apollinaire
Pásmo (přeložil Karel Sýs)
Recituje Pavel Soukup

Paul Verlaine
Když úsvit míjí (přeložil Jaroslav Seifert)
Zpívá Eva Novotná

STRANA 2

Paul Fort
Tanec třtin (přeložil Karel Čapek)
Zpívá Eva Novotná

Stéphane Mallarmé
Faunovo odpoledne (přeložila Ota Nechutová)
Recitují Pavel Pavlovský a Pavel Soukup

Paul Fort
V obilí (přeložil Karel Čapek)
Zpívá Eva Novotná

Paul Valéry
Mladá Parka (přeložil Jan Kameník)
Recituje Věra Galatíková

Milan Svoboda – klavír
Režie Vladimír Justl

Zvuk, střih a mixáž Ivan Mikota
Odpovědný redaktor nahrávky Jiří Šrámek

Pořad nazvaný *Pod nebem Francie* měl ve *Violy* premiéru 13. 11. 1984. Narozdíl od gramofonové desky následovalo po Baudelaireově *Cestě* sedm lyrických básní Paula Verlaine a přednesu Pavla Pavlovského a Pavla Soukupa. Čtyři z nich přináší tato nahrávka jako písně (1. str. desky, hudbu složil Milan Svoboda). Na 2. str. desky jsou dvě písně na verše Paula Forta – tento autor v pořadu *Violy* zastoupen nebyl. Hudební intermezza v něm byla vytvořena osmi v originále zpívanými šansony na slova francouzských básníků v podání Evy Novotné. – Pokud jde o překlady, bylo snahou jednak připomenout překlady starší (Karel Čapek – Paul Fort, francouzská poezie nové doby, 1920; Jaroslav Seifert – Paul Verlaine, časopisecky 1929–1932), jednak uvést překlady nové. V pořadu *Violy* měl svou premiéru Pelánův překlad Baudelaireovy *Cesty* (rukopis 1981, byl otištěn ve výboru *Ch. Baudelaire: Čas je hráč*, 1986) a Valéryho *Mladá Parka* v přebásnění Jana Kameníka (= Ludmila Macešková), které vzniklo v letech 1952–1954. Mallarméovo *Faunovo odpoledne* vyšlo v překladu Oty Nechutové roku 1977 (*Souhlas noci*; překlad je z dřívější doby, Nechutová zemřela r. 1969), Apollinaireovo *Pásmo* v překladu Karla Sýse bylo zařazeno do souboru *Velké trojhvězdy* (Apollinaire, Éluard, Prévert) roku 1986; vzniklo dva roky předtím. Z početných českých verzí Rimbaudova *Opilého korábu* (S. K. Neumann, K. Čapek, V. Nezval, S. Kadlec, O. F. Babler) byla dána přednost pozoruhodnému přebásnění Františka Hrubína (poprvé vyšlo r. 1958).

Vladimír Justl

Sleeve-note © Vladimír Justl 1988, Jiří Pelán 1988
Cover design © Stanislav Dvorský 1988
Cover photo © Milan Wágner 1988
Na titulní straně gobelin Jany Paulové
Odpovědná redaktorka obalu Jana Řehořová
Tisk Severografia Děčín